

Duurzame kansen tuinbouw liggen buiten energie

Position paper N.V. Juva (2024-05)

INHOUDSOPGAVE

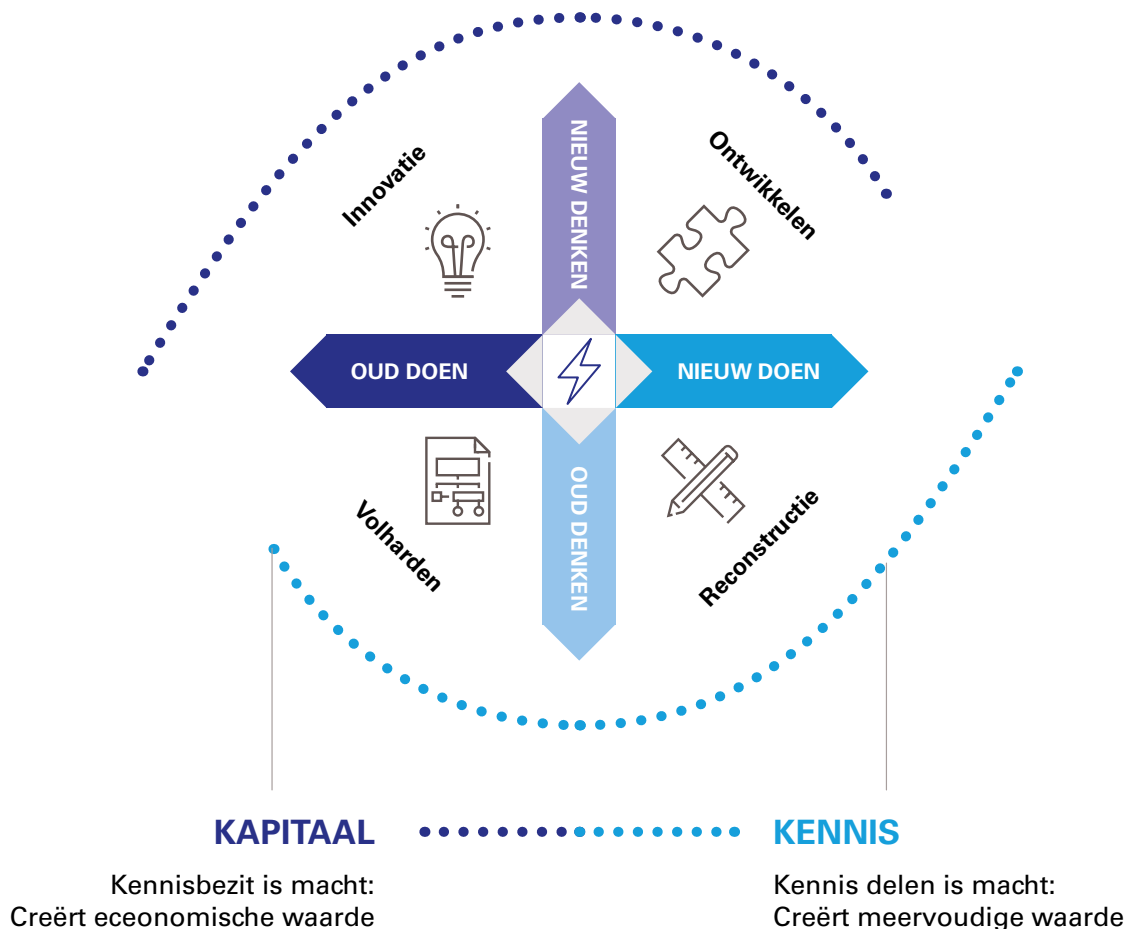
Aanleiding	03
Grenzen aan groei	04
Verandering van focus nodig	04
Integrale benadering ontbreekt	04
Perverse prikkels	06
Waarde toevoegen	07
Bijdragen aan de leefomgeving	07
Effecten wkk's	09
Regionaal energieplan	10
Routes naar een ander energiesysteem	10
Voordelen niet voor 'happy few'	10
Uniek voorbeeld: Warmtesysteem Westland	11

AANLEIDING

De tijd waarin we nu leven laat zich niet typeren als een tijdperk van verandering, maar als verandering van een tijdperk. Van een tijd waarin we het systeem dienen, transformeren we naar een tijdperk waarin we de gemeenschap dienen. Het gaat in het nieuwe tijdperk niet meer om zoveel mogelijk geld te verdienen, maar om zoveel mogelijk impact te maken. Dat is niet gemakkelijk, want daarbij worden we vaak tegengehouden door onze eigen gewoonten, de zittende belangen, bestaande wetgeving die het oude systeem in stand houdt en andere perverse prikkels.

In een tijd waarin 'serving the community' centraal staat, moeten we in onze regio ook toe naar een andere manier van denken. Wij dagen de glastuinbouw uit de focus te leggen op verduurzaming en impact te maken met hun bijdrage aan de oplossingen voor de wereldwijde vraagstukken. In deze position paper schetsen wij wat er in onze optiek nodig is voor een duurzame transitie van de glastuinbouw.

Energie of juist maatschappelijke transitie?

GRENZEN AAN GROEI

Al in 1972 publiceerde de Club van Rome het rapport 'Grenzen aan economische groei', een alarmerend rapport over de toekomst van aarde en mens. Samenvattende conclusie: "Als alles en iedereen doorgaat op de manier waarop dat nu gebeurt, komt er binnen enkele tientallen jaren een geweldige catastrofe. De enige vraag daaromtrent is of de catastrofe wordt veroorzaakt door honger, door uitputting van essentiële grondstoffen of door de vervuiling van de aarde. Er zijn - nu! - ingrijpende maatregelen nodig om dat onheil te voorkomen." De Club van Rome riep de samenleving nadrukkelijk op om veel bewuster om te gaan met onze grondstoffen en onze leefomgeving.

VERANDERING VAN FOCUS NODIG

Dit was in 1972. Decennialang lijkt er weinig te zijn gebeurd, maar het Parijse klimaatakkoord in 2015 was een belangrijke mijlpaal. Er moest iets gebeuren met de CO₂-uitstoot in de wereld, om opwarming van de aarde tegen te gaan. De focus is vervolgens vooral komen te liggen op de energietransitie, waarbij het vrijwel uitsluitend gaat over de vraag hoe we het energiesysteem vrij kunnen maken van CO₂-uitstoot. Anders gezegd: hoe kunnen we fossiele brandstoffen vervangen door duurzame energiebronnen. Het resultaat? We bouwen aan een energiesysteem met een enorme overcapaciteit en het lijkt erop dat we grote delen van de Noordzee vol zetten met windmolens.

INTEGRALE BENADERING ONTBREEKT

Kan dat niet slimmer of anders? De manier waarop wij nu omgaan met energie is nog gebaseerd op het oude denken. De liberalisering van de energiemarkt speelt daarbij een belangrijke rol. Optimaal energiegebruik (zowel aan productie- als aan transportkant) wordt niet gestimuleerd. We stemmen de lokale productie van energie en de lokale infrastructuur niet af op de energiebehoefte die in een bepaalde regio is. Een integrale benadering ontbreekt en het accent ligt op de vraag hoe we de productiecapaciteit kunnen vergroten en het netwerk kunnen uitbreiden. Kunnen we niet beter kijken naar aanpassing van ons gedrag? En afvragen hoe we anders kunnen omgaan met energie? Kortom: meer met minder doen!

PERVERSE PRIKKELS

Wanneer we de energietransitie met de oude marktregels benaderen, krijgen we te maken met tal van perverse prikkels. We bouwen bijvoorbeeld heel veel - zwaar gesubsidieerde - zonneparken, maar zien tegelijkertijd dat de netwerken dat niet aan kunnen. De initiatiefnemers zijn vrij in de keuze waar ze het zonnepark realiseren. Dit zijn vaak locaties met de laagste kosten voor de grond en waar doorgaans niet de behoefte aan energie zit. Vervolgens is de netbeheerder verantwoordelijk voor de benodigde infrastructuur om de energie op de juiste plek te krijgen. De rekening van goedkope zonneparken komt daardoor ergens anders te liggen en uiteindelijk betalen alle consumenten mee.

Een ander voorbeeld is de inzet van batterijen. Batterijen kunnen enorm bijdragen aan het beter benutten van de netwerkcapaciteit, door de fluctuaties in het energieaanbod op te vangen. Maar met de huidige marktregels zorgen ze juist voor extra problemen. Op het moment dat de netwerken te veel teruglevering hebben, omdat de marktprijzen het hoogst zijn, zijn de meeste batterijen ingesteld om ook terug te leveren.

In zijn algemeenheid kunnen we stellen dat er nauwelijks prikkels zijn om efficiënter te worden. En vindt er ook bijna geen sturing plaats om samen te werken. De oplossingen worden niet integraal benaderd. Daarnaast liggen de verdienkans nu nog in de onbalans en de onvoorspelbaarheid. In het nieuwe energiesysteem moeten juist voorspelbare afname en invoeding beloond worden.

Perverse prikkels - oude regels in een nieuw systeem

Salderen (consumenten)

- Mensen die het kunnen betalen plaatsen zonnepanelen
- Vergoeding teruglevering gelijk aan afname ongeacht marktprijzen
- Mensen die geen panelen kunnen aanschaffen krijgen de gedeelde rekening

Afneemers betalen voor invoeders

- Verschil tussen invoeding en afname wordt omgeslagen in regionaal afname tarief
- Landelijke invoeders verdwijnen in het transporttarief van het landelijke hoogspanningsnet en worden wel gesocialiseerd

Koperen plaat

- Vrij recht van vestigen van producenten en afneemers
- Zonneparken in het noord oosten en afname in het westen, extreme piekcapaciteiten en daarmee zware infrastructuur
- Gesubsidieerde stroom tegen betaling vernietigen (2x betalen door afneemers)
- Re-dispatch kosten op het landelijke hoogspanningsnet 1 á 2 miljard afgelopen jaren

Noodpool en flex-diensten

- Congestie in enkele tuinbouwgebieden door noodpool
- Onbalans diensten op het landelijke hoogspanningsnet zijn vrije markt diensten, iedereen in de regionale netten kan ongelimiteerd meedoen
- Enkele kwartieren per jaar blokkeren de ontwikkeling van een grotere groep

WAARDE TOEVOEGEN

Kijken we naar de verduurzaming van de glastuinbouw, dan gaat het vrijwel alleen over verduurzaming van het energieverbruik. Dat is een veel te enge definitie, waarmee de sector zichzelf echt te kort doet. De Club van Rome sprak ook zijn zorgen uit over de voedselvoorziening. Zoomen we in op de glastuinbouw en doel en betekenis van de sector, zien we daar een enorm grote en belangrijke rol bij het voeden van de wereldbevolking. We realiseren hier maximale voedselproductie bij gebruik van een minimale hoeveelheid water en oppervlakte aan landbouwgrond. Daarnaast telen we op steenwol, waardoor geen roofofbouw op de aarde wordt gepleegd. Zoetwater en ontbossing ten behoeve van landbouwgrond zijn dé wereldwijde thema's die voor problemen zorgen. De glastuinbouw voegt met hun oplossingen aanzienlijke waarde toe aan de maatschappij en draagt zo bij aan een duurzame samenleving. Dat verhaal moet vaker voor het voetlicht komen.

BIJDRAGEN AAN DE LEEFOMGEVING

De sector wordt nu vaak afgeschilderd als energieslurper. In die positie heeft een deel van de tuinbouwondernemers zich gemanoeuvreerd door een rol op te eisen in het huidige energiesysteem. Deze ondernemers zien zich als 'redder' van het energiesysteem en het is maar zeer de vraag of dat de rol is die je als tuinbouwbedrijf moet willen hebben. De transitie waarin we zitten, is breder dan de energietransitie. Het gaat ook en vooral om de transitie van economische groei naar wat je bijdraagt aan de leefomgeving. Als de glastuinbouw geen antwoord heeft op de vraag wat de sector bijdraagt aan de leefomgeving, dan bestaat het serieuze risico dat het maatschappelijke draagvlak verdwijnt en de bedrijfstak in Nederland geen bestaansrecht meer heeft. Dat is niet nodig, want de bijdrage aan de wereldvraagstukken is niet gering.

Serving the system or serving the community?

Wat is duurzame tuinbouw?

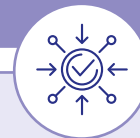
- Alleen energie CO₂-vrij?
- Effectief water en grondgebruik zelden voor het voetlicht terwijl dit wereldthema's zijn
- Hoe is circulariteit geborgd? Niet alleen voor het eigen bedrijf, maar ketenbreed
- Wat draag je bij aan je de leefomgeving, welke impact maak je?
- Welke maatschappelijke waarde vul je in met duurzame glastuinbouw?

Serving the system (resultaat behalen)

- WKK
- Assimilatiebelichting: noodpool/negatieve marktprijzen
- E-boilers
- Batterijen
- Korte termijn financiële doelen

Serving the community (impact maken)

- Samenwerken aan een groter einddoel
- Omgeving als stakeholder en belangen meewegen
- Optimaal gebruik van lokale voorzieningen
- Integrale belangenafweging: hier win je wat en daar laat je wat

EFFECTEN WKK'S

In een gesprek over wat de glastuinbouw bijdraagt aan de samenleving en leefomgeving, mogen we het onderwerp WKK's niet uit de weg gaan. Volgens de huidige marktregels betaalt een eigenaar van een WKK niet mee aan de kosten van het elektriciteitsnet. Die kosten liggen alleen bij de afnemers en zo betalen alle afnemers, ook de consument, mee aan onze inspanningen om de extra invoeding vanuit de WKK's mogelijk te maken. Daar komt bij dat de installaties een negatief effect hebben op de luchtkwaliteit in de regio. Natuurlijk is de WKK de meest efficiënte vorm van benutting van aardgas. Aan dit voordeel kleeft echter het grote nadeel dat de glastuinbouwsector pas heel laat zonder aardgas kan, terwijl de maatschappelijke opinie ten opzichte van fossiele energiebronnen aan het veranderen is. In een veranderende maatschappelijke opinie ten aanzien van fossiele brandstof kan de zege van nu zomaar veranderen in een vloek. Als we het eerlijke verhaal over de waarde van de glastuinbouw willen vertellen, mogen we niet wegstijven van deze andere kant van de medaille. Belangrijker nog: we moeten de energiemarkt anders inrichten en met een bredere scope benaderen.

REGIONAAL ENERGIEPLAN

We moeten voorkomen dat er een beeld ontstaat van een gasverslindende tuinbouwsector die zijn bestaansrecht ontleent aan de verkoop van elektriciteit. Daarvoor is het belangrijk dat de sector serieus werk maakt van de maatschappelijke rol die ze kan vervullen. Het terugdringen van het gasverbruik hoort daarbij. Wat nodig is, is een integraal ontwerp van een regionaal energieplan, waarbij producenten, afnemers, netbeheerders en andere stakeholders samen optrekken. Een ontwerp waar breed draagvlak voor is en alle partijen zich aan willen committeren.

Dit is dé kans om de glastuinbouw en de gemeenschap bij elkaar te brengen. De glastuinbouw kan de aansluiting vinden met de omgeving en deze mee laten profiteren.

ROUTES NAAR EEN ANDER ENERGIESYSTEEM

Wij zien drie hoofdroutes naar een ander energiesysteem, waarin we meer met minder kunnen doen. De eerste is het warmtenetwerk Westland, waarmee we een duurzaam alternatief voor aardgas bieden zonder te elektrificeren. Een tweede spoor is dynamisch netbeheer: de netcapaciteit beter benutten door meer te meten en te sturen. De derde en uitdrukkelijk de laatste route is uitbreiding van netcapaciteit. Waar dat nu nog vooral als eerste actie gezien wordt, is die rol weggelegd voor beter benutten van wat er al is. Ook dat is duurzaamheid, minder materiaal gebruiken.

Essentieel voor het succes van zo'n ander energiesysteem is samenwerking. We moeten meer in clusters denken: wie heeft wanneer hoeveel energie nodig? Dan kunnen bijvoorbeeld vrachtwagens opladen op tijdstippen waarop andere bedrijven minder energie nodig hebben. Wij willen met de regio toe naar één of meerdere kleine energiehubs en ervoor zorgen dat daar de energieproductie en –afname voorspelbaar en op elkaar afgestemd zijn.

VOORDELEN NIET VOOR 'HAPPY FEW'

Door het grote aantal WKK's dat hier zo'n vijftien jaar geleden gerealiseerd is, zijn we in onze regio gezegend met een enorme infrastructuur. Als we daar slim gebruik van maken, heeft dat een zeer positief effect op het vestigingsklimaat. Doordat er nog voldoende mogelijkheden op ons elektriciteitsnet zijn, kunnen wij ons onderscheiden van andere regio's. Maar daarbij is het belangrijk dat de regio daar als geheel van profiteert en dat de voordelen niet belanden bij de 'happy few'. We zien nu dat jaarlijks enkelen goed verdienen aan balansdiensten op het landelijke hoogspanningsnet. Op zich begrijpelijk, maar die enkele momenten per jaar veroorzaken nu congestie, waardoor meerdere klanten niet verder kunnen met hun duurzame productie. Voor een duurzaam energie-systeem is het belangrijk om samen te werken, hier wat te geven en daar wat te laten. Met als doel gezamenlijk de regio verder te brengen.

UNIEK VOORBEELD: WARMTESYSTEEM WESTLAND

Warmtesysteem Westland is een prachtig voorbeeld van hoe een nieuw energiesysteem eruit kan zien. Tuinbouwondernemers hebben zich verenigd in coöperaties en zijn samenwerkingsverbanden aangegaan met de initiatiefnemers in de bronnen en het netwerk. Afspraken zijn gemaakt over rendementen en bijvoorbeeld hoe om te gaan met mee- en tegenvallers. De combinatie van het ondernemerschap van de glastuinbouw en de kennis en ervaring van partijen als Juva zorgen voor de groei van lokale energieoplossingen tot een grootschalig warmtesysteem. Het is een uniek project, waarbij de innovatie niet alleen zit in het complexe warmtenetwerk, maar ook en vooral in het samenwerkingsmodel. Het illustreert mooi hoe wij aankijken tegen het energiesysteem van de toekomst. Daarin moeten we samen optrekken en ervoor zorgen dat iedereen ervan profiteert. Om daar te komen, nemen wij het voortouw en betrekken wij alle stakeholders bij het proces. Zo willen we bijdragen aan een duurzame glastuinbouw, die toekomst heeft in onze regio en in verbinding staat met de leefomgeving. Een sector die vooroploopt en een voorbeeld is voor anderen!

Wat is nodig?

Bewustwording systeemkosten

Een duurzaam, betaalbaar en realiseerbaar energiesysteem is een gezamenlijke maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Samenwerken

Van wat kan ik aan je verdienen naar wat kun je bijdragen om het samen op te lossen? Elektrische mobiliteit kan alleen langs deze route.

Aanpassing marktmodel

Voorspelbaarheid: beloning van vlakke profielen.

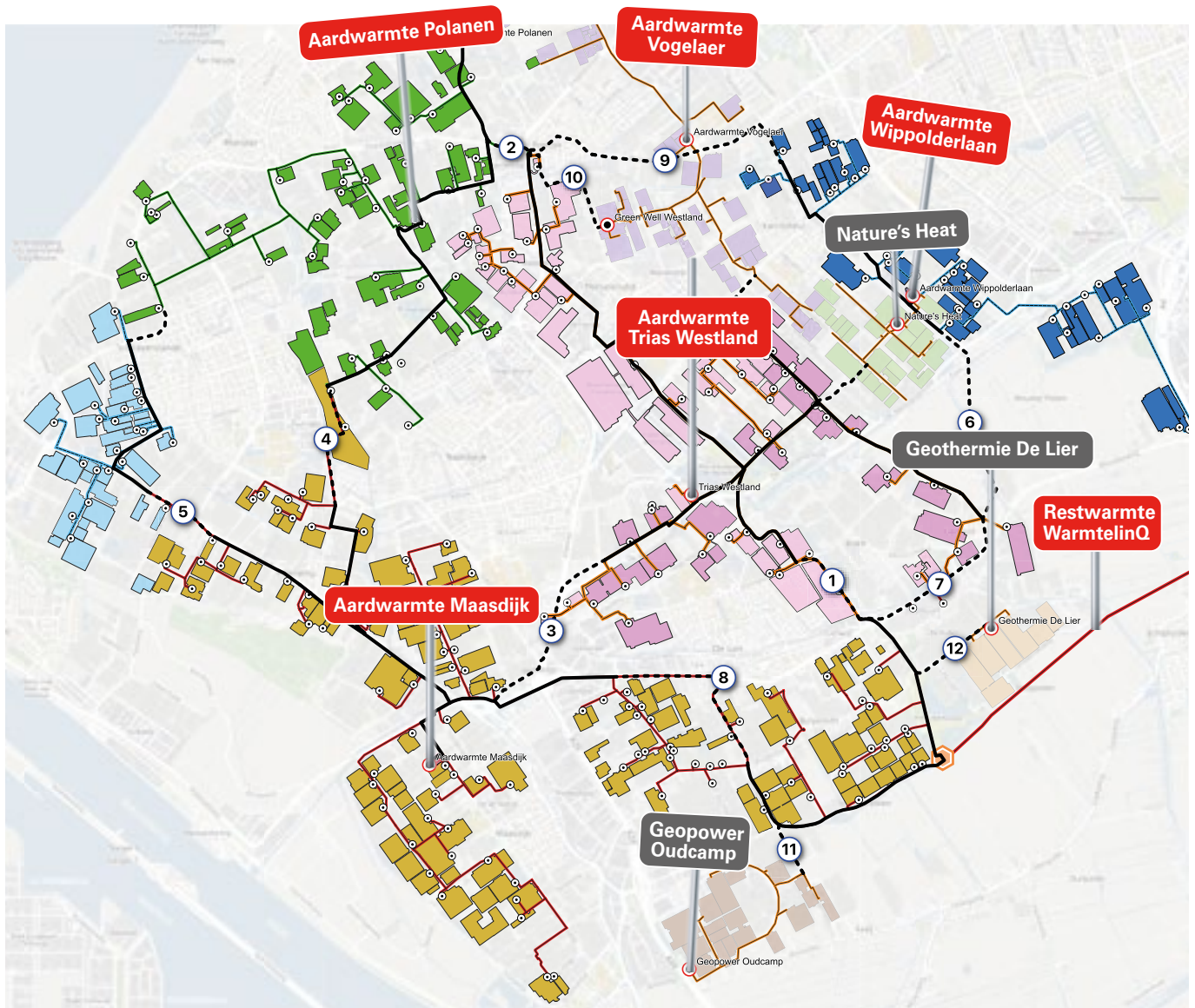

In verbinding met de leefomgeving

Be good: transparantie en laten zien

Anders denken en samenwerken - Warmtesysteem Westland

- Verbinden van decentrale initiatieven tot één groot systeem
- Partnership met klantcoöperaties
- Samenwerkingsverbanden
- Open en transparant, zelfs afspraken over rendementen
- Opent (subsidie)deuren
- Koppeling gebouwde omgeving (serving the community!)

